

Aan: Staatssecretaris voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW)

Cc: Vaste Kamercommissie SZW, woordvoerders armoede & schulden

Datum: 15 juni 2020

Betreft: Breed schuldenoffensief herstelfase Corona

Geachte staatssecretaris,

De gemeenten Amsterdam, Den Haag, Rotterdam en Utrecht roepen op om in navolging van de aanbevelingen van de tijdelijke werkgroep “sociale impact van de coronacrisis¹” een breed schuldenoffensief in te zetten om te voorkomen dat de coronacrisis leidt tot oplopende en escalerende financiële problemen voor grote groepen Nederlanders. Deze oproep doen wij samen met de Landelijke Armoedecoalitie². In deze brief willen wij voorafgaand aan het Algemeen Overleg Armoede- en Schuldenbeleid in de Tweede Kamer op 18 juni aanstaande, onze zorgen bij u onder de aandacht brengen over de grote groep nieuwe kwetsbaren met financiële problemen en de oplossingsrichtingen die wij daarvoor zien. Het uitgangspunt daarbij is om bestaanszekerheid te bieden. Hiervoor zijn aanvullende maatregelen nodig voor kwetsbare groepen, zoals werkende armen, jongeren, flexkrachten en werkenden met een arbeidsbeperking, omdat de coronacrisis hen sterker treft en ongelijkheid in de samenleving verder vergroot. De extra middelen voor schuldhelpverlening uit het regeerakkoord lopen dit jaar af. We roepen u op om de investering in het voorkomen en oplossen van problematische schulden nu niet stop te zetten. In de vorige economische crisis hebben we gezien dat het (te) lang duurde voordat mensen zich melden. We moeten nu alles op alles zetten om individueel leed en maatschappelijke problematiek in de nasleep van deze nieuwe crisis te voorkomen.

¹ Verslag Werkgroep Sociale Impact van de Coronacrisis, 16 mei 2020

² De Landelijke Armoedecoalitie is een netwerk van landelijke organisaties die zich vinden in het gezamenlijke doel om armoede en schulden aan te pakken. Aangesloten zijn: ATD Vierde Wereld, AVS, FNV, CNV, Gemeente Utrecht, Ieder(in), Landelijke Cliëntenraad, NVVK, Sociaal Werk Nederland, Sociale Alliantie, SUNN, Valente, Woonbond, Armoedecoalitie Utrecht. Kenniscentra Nibud voedt de Armoedecoalitie inhoudelijk met kennis over wat werkt bij een effectieve aanpak van armoede en schulden.

Toename hulpvragen vanwege schulden in zicht

Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) meldt in april de grootste toename van het werkloosheidspercentage sinds de eerste metingen per maand (in 2003)³. Dat betekent een teruggang in inkomen voor een ongekend grote groep nieuwe mensen, die hierdoor op afzienbare termijn in financiële problemen kunnen komen. En waar de uitgangspositie van de Nederlandse economie voor de coronacrisis goed te noemen was, geldt dat allerm minst voor onze uitgangspositie op het gebied van schuldenproblematiek: al voor de coronacrisis had 1 op de 5 Nederlanders betalingsachterstanden⁴. Deze kwetsbare groep dreigt door de coronacrisis nog meer op achterstand te komen, terwijl tegelijkertijd nieuwe groepen door de crisis voor het eerst in de problemen komen. De Nederlandse vereniging voor schuldhulpverlening en sociaal bankieren (NVVK) voorziet daarom voor 2020 en daarna een stijging van het aantal hulpvragen vanwege schulden met meer dan 30%⁵.

De tijdelijke werkgroep Sociale Impact Coronacrisis pleit voor een breed schuldenoffensief. Daar sluiten de G4 en de Landelijke Armoedecoalitie zich bij aan. Op dit moment zitten we met de schuldhulpverlening nog in de stilte voor de storm. Het duurt even voor betalingsachterstanden verworpen tot schulden en de ervaring leert dat mensen zich laat melden bij de (schuld)hulpverlening. Wij onderschrijven dan ook de aanbeveling van de werkgroep: “vroegtijdig ingrijpen voorkomt stapeling van sociale en financiële problematiek”. Het Rijk werkt vanuit de brede schuldenaanpak al een aantal jaar intensief samen met gemeenten om schuldenproblematiek te verminderen. Bovenop deze goede basis is het van groot belang om nu te versnellen om grote problemen en dure oplossingen te voorkomen. Hierbij hebben we het Rijk nodig voor een aantal collectieve oplossingen. In deze brief zetten we de maatregelen uiteen waarmee we samen vorm kunnen geven aan een breed schuldenoffensief:

1. **Voorkom schulden:** richt de landelijke campagne op nieuwe kwetsbare groepen en investeer in vroegsignalering en toegankelijke schuldhulpverlening die maatwerk kan bieden;
2. **Houd geldproblemen klein:** voer een landelijke noodstop/pauzeknop in om betaalstress te verminderen en verruim de vermogensnorm voor kwijtschelding gemeentebelastingen;
3. **Los problematische schulden op:** regel schulden collectief, op landelijk niveau, met korte saneringsoplossingen voor coronaschulden. Daarbij zijn aanvullende maatregelen nodig voor niet-saneerbare schulden en ondernemers.

We sluiten hiermee aan bij de oproep van de Landelijke Cliëntenraad, NVVK, Sociaal Werk Nederland, Divosa en de VNG⁶ en hebben een aantal aanvullende voorstellen om de gevolgen van de coronacrisis zoveel mogelijk te beperken voor onze inwoners. Met een breed pakket aan maatregelen en vanuit een brede coalitie kunnen we ervoor zorgen dat de coronacrisis geen armoede- en schulden crisis wordt. In onderstaande brief lichten we deze maatregelen nader toe.

³ CBS: Arbeidsdeelname en werkloosheid per maand, 20 mei 2020

⁴ Nibud: factsheet geldproblemen in Nederland 2018

⁵ NVVK: jaarverslag 2019, 2 juni 2020

⁶ LCR, NVVK, SWN, Divosa, VNG: brief aan de Tweede Kamer, AO Armoede en Schulden, 4 juni 2020

1. Maatregelen om schulden te voorkomen

Campagne financiële gezondheid

Om problematische schulden te voorkomen is het van groot belang dat inwoners met geldproblemen zo snel mogelijk contact zoeken met schuldeisers en schuldhulpverlening. Maar dat gaat vaak niet vanzelf. Schaamte, ontkenning en het imago van schuldhulpverlening spelen hierin een rol. Bij nieuwe groepen financieel kwetsbaren kan het bovendien goed zijn dat zij niet weten waar ze terecht kunnen. Vanuit de Rijksoverheid is het belangrijk om de campagne “Kom uit je schuld” op deze nieuwe groepen te richten. Lokale overheden kunnen daar gericht bij aansluiten.

Intensivering vroegsignalering

Vroegsignalering is een uitstekend instrument om problematische schulden bij mensen te voorkomen. De G4 en Landelijke Armoedecoalitie pleiten voor een intensivering van vroegsignalering. Juist nu is het belangrijk om eerder actie te ondernemen. De coulance en bereidheid tot maatwerk die we nu bij veel schuldeisers zien, kunnen we hierbij benutten. Voor een effectieve aanpak hebben gemeenten aanvullend instrumentarium en aanvullende middelen nodig. In het verlengde van de wijziging van de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening (Wgs), die voorligt in de Eerste Kamer, is een ruimere wettelijke basis voor gegevensuitwisseling nodig. Alleen dan kunnen we als gemeente meters maken. Zo is Amsterdam in 2019 gestart met het benaderen van alle inwoners in de wanbetalersregeling van het CAK (voorheen Centraal Administratie Kantoor). Dit werd mede mogelijk gemaakt door extra investeringen van het Rijk in armoede en schuldhulpverlening. En zo hebben we, door deze gezamenlijke inzet, het aantal wanbetalers in het boeteregime met 6.000 weten te verminderen in drie jaar tijd.

Met een intensivering van vroegsignalering kunnen we veel leed en oplopende maatschappelijke kosten voorkomen. De G4 en Landelijke Armoedecoalitie pleiten ervoor om de verwachte “boeggolf” aan hulpvragen niet af te wachten, maar nu extra in te zetten op vroegsignalering en hier afspraken over te maken met schuldeisers (woningcorporaties, zorgverzekeraars, energiebedrijven etc.). Gemeenten zetten hierin een extra stap door mensen eerder en gedurende een langere periode te benaderen voor ondersteuning. Schuldeisers bieden op hun beurt maatwerk en coulance, zoals verruimde betalingsregelingen maar ook het afzien van uitzettingen en afsluitingen.

Toegankelijke schuldhulp op maat

Op korte termijn verwachten we dat ook voor de schuldhulpverlening zelf extra budget nodig is, om het niveau van dienstverlening bij (veel) meer hulpvragen hoog te kunnen houden. Vroegsignalering slaagt alleen als er ook snel hulp beschikbaar is. Daarbij streven we er naar om zoveel mogelijk inwoners met een lichte interventie weer op weg te helpen. Bijvoorbeeld digitale zelfhulp of hulp van een vrijwilliger. Toegankelijkheid en maatwerk zijn daarbij van groot belang. Tegelijk moeten we zorgen voor voldoende professionele hulp, die goed geëquipeerd is om ook nieuwe groepen op maat te kunnen helpen. Gemeenten investeren hier zelf in, maar kunnen dit niet alleen dragen. De extra middelen voor schuldhulpverlening uit het regeerakkoord lopen dit jaar af. We roepen u op om de investering in het voorkomen en oplossen van problematische schulden nu niet stop te zetten. Daarmee kan veel maatschappelijke problematiek worden voorkomen. Zoals in Rotterdam, waar extra middelen zijn ingezet om trajectbegeleiders financiën aan te stellen. Deze trajectbegeleiders zijn vaste contactpersonen voor hun klanten en begeleiden hen op stress sensitieve wijze, gedurende het hele schuldhulptraject van begin tot einde.

2. Maatregelen om geldproblemen klein te houden

Verminder betaalstress en bied schuldenrust

Met de landelijke campagne “Kom uit je schuld” en maatregelen uit de brede schuldenaanpak zetten gemeenten en Rijk belangrijke stappen om mensen te verleiden snel hulp te zoeken. Als gevolg van de coronacrisis is het belangrijk dat we daarin nu versnellen om te zorgen dat inwoners die voor het eerst met geldproblemen te maken krijgen, snel naar de gemeente toekomen. We horen van inwoners die in de schulden hebben gezeten, dat de stress die gepaard gaat met het niet kunnen betalen van je rekeningen, erger is dan geen geld hebben. Stress zorgt ook dat problemen uitdijen: het eist zijn tol op je doenvermogen, je veerkracht en het ontnemt alle perspectief. Daarom pleiten we ervoor om te versnellen waar verschillende (overheids)partijen zoals het CJIB al mee bezig zijn: intensiveer vanuit het brede schuldenoffensief de samenwerking tussen gemeenten en Rijk om te komen tot een brede noodstop/pauzeknop waaraan minimaal alle overheden (inclusief uitvoeringsorganisaties), corporaties, zorgverzekeraars, waterbedrijven en energiemaatschappijen meedoen. Maar liever nog zouden we ook zien dat de noodstop ook voor private schuldeisers geldt.

Concreet betekent deze pauzeknop dat als een inwoner zich meldt bij de schuldhulpverlening en na analyse blijkt dat diegene niet in staat is om de betalingen te voldoen, schuldeisers pas op de plaats maken en tijd en rust bieden om de problemen op te lossen. De huidige situatie waarbij incassokosten oplopen en vorderingen verdrievoudigen terwijl iemand simpelweg niet kán betalen, was voor corona al onhoudbaar, is in het licht van deze crisis onbestaanbaar en is bovendien in niemands belang. Ook zorgt het bieden van directe rust dat onze inwoners sneller de stap naar hulpverlening willen maken. Coullance en maatwerk zijn hierin belangrijk, vooral voor groepen die tussen wal en schip vallen. Kleine zelfstandigen, mensen met een 0-urencontract maar ook bijvoorbeeld mensen met een chronische ziekte of arbeidsbeperking worden extra getroffen door de coronacrisis en hebben ook in de nasleep ondersteuning naar een zelfstandig inkomen nodig, zodat ze niet alsnog in een gat vallen.

Verruim de vermogensnorm bij het kwijtschelden van gemeentebelastingen

Ook de verruiming van de vermogensnorm bij kwijtschelding van gemeentebelastingen willen we nogmaals onder uw aandacht brengen. Eén van de eerste dingen die mensen leren in een schuldhulpverleningstraject is dat het belangrijk is om een buffer te hebben voor onverwachte uitgaven. En daar wringt de schoen: bij de gemeentebelastingen geldt een aanzienlijk lagere vermogensgrens dan voor de bijstand. Dit leidt er in de praktijk toe dat mensen die een klein bedrag gespaard hebben niet in aanmerking komen voor kwijtschelding. Al in 2011 is een wet aangenomen om gemeenten en waterschappen mogelijk te maken een hogere vermogensgrens aan te houden. Maar de noodzakelijke lagere regelgeving is er nog steeds niet, omdat dit niet past bij het streven van dit kabinet om de armoedeval terug te dringen. Die redenering kunnen gemeenten en Landelijke Armoedecoalitie niet goed volgen omdat het om vermogen gaat en niet om inkomen. Daarom roepen we het kabinet nogmaals op dit te regelen, omdat juist in deze tijd waarin veel mensen met een inkomensval te maken krijgen, kwijtschelding van gemeentebelastingen verlichting kan bieden.

3. Maatregelen om problematische schulden op te lossen

Collectief schuldregelen

Wanneer duidelijk is dat iemand simpelweg niet kán betalen, moet er snel uitzicht op een oplossing komen zodat er weer perspectief en bestaanszekerheid is. Collectief schulden regelen in de reguliere schuldhulpverlening is een aanpak die hierbij goed werkt. Zo heeft de gemeente Den Haag de doorlooptijd kunnen reduceren van 120 naar 40 dagen. Maar voor schuldeisers werkt het niet goed om met elke gemeente apart afspraken te maken. Daarom vragen wij het Rijk om collectieve afspraken te maken met particuliere schuldeisers die voor veel gemeenten tegelijkertijd gelden. Ook is het voor het sneller oplossen van schulden belangrijk dat er een wettelijke reactietermijn komt voor schuldeisers, in lijn met de motie van het lid Peters cs eerder dit jaar. De huidige situatie kent onnodige vertragingen omdat de oplossing voor alle partijen moet wachten op de laatste schuldeiser.

Snelle oplossingen voor coronaschulden

De schulden die in de afgelopen en komende maanden ontstaan als gevolg van de coronacrisis moeten niet nog jarenlang doorwerken in gezinnen die hierdoor buiten hun schuld ineens in de schulden zijn beland. Om hen niet onnodig lang met financiële en maatschappelijke beperkingen te laten leven, pleiten we daarom in lijn met de aanbevelingen van de tijdelijke Werkgroep Sociale Impact Coronacrisis voor snelle en korte 'coronasanerungen', met veel meer ruimte voor maatwerkoplossingen en kwijtscheldingen. Met het bieden van een snelle oplossing kunnen we bovendien meer mensen bereiken met hulp.

Maak een einde aan niet-saneerbare schulden

Een schuldenvrije toekomst wordt regelmatig bemoeilijkt of zelfs onmogelijk gemaakt door de grootste schuldeiser, de overheid. Door uiteenlopende regels rondom vorderingen als gevolg van fraude en strafbare feiten, maar ook schending van inlichtingenplicht is het voor veel mensen niet mogelijk om de schulden op te lossen. Zij moeten langdurig zien te 'overleven' zonder perspectief op een oplossing. Een voorbeeld van zo'n belemmering is de bepaling in artikel 60c van de Participatiewet, waarin staat dat de gemeente niet mag meewerken aan een schuldregeling tegen finale kwijting als er een boete is opgelegd in verband met schending van de inlichtingenplicht. In lijn met de motie 520 van de heer Renkema roepen we u op om het aantal niet-saneerbare vorderingen die niet verwijtbaar zijn, sterk terug te dringen, te beginnen door het afschaffen of wijzigen van artikel 60c van de Participatiewet.

Bied gemeenten meer gereedschap om ondernemers te helpen

Een groot aantal kleine zelfstandigen zal de komende tijd kampen met schulden die zij niet meer zelf kunnen oplossen. Tienduizenden inwoners klopten inmiddels bij onze loketten aan voor de TOZO-regelingen. Ondanks alle steunmaatregelen zal een groot deel van hen in deze periode zakelijk en privé schulden maken. Ook na afloop van de steunmaatregelen hebben zij naar verwachting onze steun nog nodig. Het aanpassen van het Besluit Bijstandsverlening Zelfstandigen (BBZ), dat de mogelijkheden regelt voor gemeenten om kredieten te verstrekken aan (levensvatbare) ondernemingen met schulden, kan hierbij helpen. Denk daarbij aan het gelijkstellen van het rentepercentage aan TOZO-kredieten (2%). Daarnaast gaan we graag in gesprek met u, de rechtspraak, de NVVK en de beroepsvereniging bewindvoerders Wnsp (BBW) om de schuldhulproute voor ondernemers te verbeteren.

Tot slot

Veel inwoners van onze steden hebben op dit moment te maken met een terugval in inkomen. De gevolgen worden voor een deel gedempt door de TOZO- en NOW-regelingen vanuit de overheid. Ook de maatschappelijke veerkracht is groot en publiek-private samenwerking biedt kansen voor gezamenlijk gedragen ondersteuning. Dat is hard nodig. Want op de middellange termijn is de verwachting dat de coronacrisis leidt tot een toename van het aantal betalingsachterstanden, met het risico dat dit gaat leiden tot een “boeggolf” van schuldenproblematiek. De gemeenten Amsterdam, Den Haag, Rotterdam en Utrecht en de Landelijke Armoedecoalitie roepen op om in navolging van de aanbevelingen van de tijdelijke werkgroep “sociale impact van de coronacrisis” niet af te wachten, maar nu een breed schuldenoffensief in te zetten om te voorkomen dat de coronacrisis leidt tot oplopende en escalerende financiële problemen voor grote groepen Nederlanders. Onze steden en de partners van de Landelijke Armoedecoalitie bieden u actief onze medewerking aan voor uitwerking van deze maatregelen en gaan hierover graag met u in gesprek.

Met vriendelijke groet,

Wethouders armoede en schulden G4,

Marjolein Moorman
Gemeente Amsterdam

Michiel Grauss
Gemeente Rotterdam

Bert van Alphen
Gemeente Den Haag

Linda Voortman
Gemeente Utrecht

Mede ondertekend door de Landelijke Armoedecoalitie:

Jan van Leijenhorst, voorzitter

Landelijke Armoedecoalitie

de Sociale Alliantie voor een samenleving zonder armoede

Kenniscentrum Nibud ondersteunt de Landelijke Armoedecoalitie.

